

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2026-05-25

Ärendenummer KOV-2026-00159

Handläggare

Frida Gustavsson

Telefon: 031-368 2769

E-post: frida.gustavsson@kretsloppochvatten.goteborg.se

Svar på uppdrag angående Samverkan för lösningar på hemsortering

Förslag till beslut

I Kretslopp och vattennämnden:

Kretslopp och vattennämnden antecknar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Kretslopp och vatten har enligt nämndens uppdrag 2026-03-18 § 43 *Samverkan för lösningar på hemsortering i kulturhistoriskt värdefulla och trångbebyggda områden såsom Trädgårdsstaden Änggården* utrett följande:

- hur kriterier liknande Stockholms kan införas i Göteborg.
- vilket stöd som behövs från övriga förvaltningar i Göteborg för att dessa kriterier ska fungera i praktiken
- möjligheten att överlåta befintliga återvinningsplatser till fastighetsägareföreningar för gemensam användning
- med rimlig noggrannhet redovisa vilka kostnader som borde betalas av producentansvaret men som hamnar på fastighetsägarna.

Förvaltningens bedömning är att kriterier för undantag mot gällande lagstiftning som tillämpas i Stockholm inte bör genomföras i Göteborg. I stället bör staden ha en gemensam bedömningsgrund för att tillsammans med fastighetsägaren konstatera att de inte har möjlighet att själva lösa förpackningsinsamling på egen mark och gemensamt hitta lösningar för fastigheten i dessa fall. Bedömningen ska ske individuellt i varje enskilt fall, utifrån fastighetens faktiska förutsättningar och förutsättningarna i närområdet.

För att de föreslagna lösningarna ska fungera i praktiken krävs ett utökat stöd och samverkan mellan berörda förvaltningar. Detta innefattar bland annat tydligare riktlinjer och mandat för att medge undantag i särskilda fall, vilket berör Stadsmiljö- och Stadsbyggnadsförvaltningen. Det krävs också en tydlig ärendeprocess där fastighetsägare ges en samlad kontakt i Kretslopp och vatten och där Kretslopp och vatten samverkar med övriga förvaltningar i att bedöma vilka fall som är aktuella för vidare hantering.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Svaret på yrkandet har i sig ingen direkt påverkan ur ekonomisk dimension utan det är hur förslagen tillämpas i praktiken som kan ge olika effekter.

Förslaget innebär ett ökat behov av samverkan och mer omfattande utredning i de enskilda fallen för samtliga berörda förvaltningar. Om Kretslopp och vatten ges en samordnande funktion, där förvaltningen gör en inledande bedömning av fastigheters förutsättningar och därefter samordnar vidare hantering med berörda förvaltningar, krävs resurser för att hantera den förväntade mängden ärenden under införandeperioden.

För de lösningar som föreslås, exempelvis gemensamma insamlingsanläggningar, kan kostnader tas ut genom avfallstaxan. Bedömningen är därför att förslaget i huvudsak inte bör påverka Kretslopp och vattens långsiktiga driftkostnader. Ambitionen bör vara att kostnaden för gemensamma lösningar i huvudsak motsvarar vad det skulle ha kostat för fastighetsägaren att ordna förpackningsinsamling på egen fastighet. Samtidigt innebär det att den enskilde fastighetsägaren har begränsad möjlighet att påverka kostnadsutvecklingen i en gemensam lösning.

För boende som ges goda förutsättningar för utsortering av förpackningsavfall finns möjlighet till minskade mängder restavfall. En väl fungerande förpackningsinsamling kan därmed bidra till lägre avfallskostnader för den enskilda fastighetsägaren.

Bedömning ur ekologisk dimension

Svaret på yrkandet har i sig ingen direkt påverkan ur ekologisk dimension utan det är hur förslagen tillämpas i praktiken som kan ge effekt.

En plats som är bra och lättillgänglig för de boende bidrar till bättre sortering, vilket bidrar positivt till den ekologiska dimensionen genom ökad materialåtervinning.

Bedömning ur social dimension

Svaret på yrkandet har i sig ingen direkt påverkan ur social dimension utan det är hur förslagen tillämpas i praktiken som kan ge olika effekter.

Allmänna offentliga och obebakade insamlingsplatser riskerar att bidra till ökad nedskräpning. Sådan nedskräpning kräver löpande städinsatser och medför både resursförbrukning och negativ påverkan på närmiljön. Trots särskilda städresurser är det i praktiken svårt att upprätthålla en tillfredsställande standard vid vissa av dessa platser.

Bilaga som ingår i beslutsunderlaget

Yrkande från M, D, L, SD 2026-03-18, Samverkan för lösningar på hemsortering i kulturhistoriskt värdefulla och trångbebyggda områden såsom Trädgårdsstaden Änggården.

Beskrivning av ärendet

Kretslopp och vattennämnden informeras om förvaltningens utredning som svarar på nämndens uppdrag om *Samverkan för lösningar på hemsortering i kulturhistoriskt värdefulla och trångbebyggda områden såsom Trädgårdsstaden Änggården*, 2026-03-18 § 43, 2026-03-28, KOV-2026-00159.

I detta ärende redovisar förvaltningen svar på nämndens utredningsuppdrag samt ger en bild av en modell för Göteborg för hur fastighetsägare som inte kan ordna förpackningsinsamling på sin fastighet ska ges stöd.

Bakgrund

Fastighetsnära insamling av förpackningar innebär att hushåll ska kunna sortera och lämna sitt förpackningsavfall i eller i nära anslutning till den fastighet där avfallet uppstår. Kravet följer av ändringar i Miljöbalken, Avfallsförordningen och tillhörande lagar om producentansvar. Det syftar till att öka tillgängligheten för hushållen vilket i sin tur syftar till att öka materialåtervinningen. Insamlingen ska vara kontinuerligt tillgänglig och ändamålsenlig, vilket ställer krav på både kommun och fastighetsägare.

För vissa fastighetsägare kan detta vara svårt att genomföra. Äldre byggnader saknar ibland förutsättningar för dagens krav, och anpassningar kan försvåras av utrymmesbrist, arbetsmiljökrav, begränsad marktillgång samt bestämmelser i detaljplaner.

I Stockholm tillämpas en undantagsmodell där fastigheter, under vissa förutsättningar såsom utrymmesbrist, oskälighetskostnad och bevarande av värdefull kulturmiljö, kan hänvisa boende till närliggande allmänna insamlingsplatser och Stockholm har därför beslutat om att behålla sina återvinningsstationer (ÅVS:er). Förvaltningen gör bedömningen att detta strider mot gällande regelverk.

Redan när Stockholm införde obligatorisk matavfallsinsamling identifierades utmaningar kopplade till utökad sortering, särskilt för fastigheter inom kulturhistoriskt värdefulla miljöer. I Stockholm är sådana miljöer i hög utsträckning samlade i stora sammanhängande områden, vilket medför mer omfattande och systematiska begränsningar för fastigheters möjligheter att ordna förpackningsinsamling.

Göteborgs geografi och stadsbebyggelse kan till viss del jämföras med Stockholm men väsentliga skillnader finns där de kulturhistoriska miljöerna i Göteborg inte begränsar införandet av förpackningsinsamling i hela områden utan snarare påverkar enskilda fastigheter. I Göteborg bedöms därför utmaningar med att få plats med förpackningsinsamling mindre utbredd och dessa fastigheter är mer utspridda över staden. Förvaltningens bedömning är därför att behovet av en undantagsmodell av det slag som tillämpas i Stockholm är mindre i Göteborg. Samtidigt behöver lösningar för de enskilda fastigheter, där förpackningsinsamling är svår att införa inom fastigheten, utredas individuellt utifrån specifika förutsättningar på fastigheten och dess omgivning. Detta arbetssätt tillämpas redan idag, genom Kretslopp och vattens dialog med fastighetsägare och tillsammans med övriga förvaltningar som äger eller förvaltar stadens mark. Arbetssättet behöver dock göras mer effektivt.

Parallellt med att Kretslopp och vatten svarar på detta uppdrag pågår en utredning i Stadsbyggnadsförvaltningen som ska svara på om avfallskärl har en så stor negativ påverkan på värdefull kulturmiljö att de inte bör placeras ut. Om den utredningen visar att avfallskärl inte ska stå synligt i värdefull kulturmiljö får förvaltningen tillsammans med övriga berörda förvaltningar hitta alternativa lösningar.

Hur kriterier liknande Stockholms kan införas i Göteborg

Förvaltningens bedömning är att fasta, generella kriterier av det slag som tillämpas i Stockholm inte är lämpliga att införa i Göteborg. Förutsättningarna varierar i hög grad mellan enskilda fastigheter, vilket innebär att statiska kriterier riskerar att bli antingen för snäva eller för generella. Bedömningen av vilket stöd fastighetsägaren behöver från staden bör därför ske individuellt i dialog mellan fastighetsägare och berörda förvaltningar. Dock krävs samordning mellan förvaltningarna för att inte ärenden ska hamna i processer där man skickas runt utan svar. För att det ska kunna göras på ett

effektivt sätt bör bedömningsdialog initialt ske mellan fastighetsägaren och Kretslopp och vatten. Utifrån den bedömning som görs tar Kretslopp och vatten ärendet vidare för fortsatt hantering tillsammans med övriga berörda förvaltningar.

Bedömningsgrund

Även om förvaltningens bedömning är att fasta kriterier inte ska användas så behövs en stadengemensam bedömningsgrund.

Kommunen kan ställa krav på utsortering och hantering av avfall, men saknar stöd för att ålägga fastighetsägare att vidta kostsamma fysiska åtgärder, såsom att bygga om befintliga fastigheter. Bedömningsgrunden av om en fastighet saknar utrymme för att ordna fastighetsnära insamling av förpackningar på egen mark bör utgå från fastighetens faktiska förutsättningar. Avgörande är om det finns tillgängligt utrymme, inomhus eller utomhus, för att placera kärl för utsortering enligt lagstiftning. Detta gäller även fastigheter som visserligen har utrymme för uppställning av behållare, men där dessa inte kan göras tillgängliga för insamlingspersonal vid tömningstillfället. Utrymmesbrist kan också föreligga i de fall där det finns plats för kärl, men fastigheten saknar möjlighet att få bygglov. Uppställning av flera kärl kan i vissa fall vara bygglovspliktig, till exempel inom kulturhistoriskt värdefulla områden.

Möjliga lösningar

I de fall bedömningen är att en fastighet saknar tillgängligt utrymme för att ordna förpackningsinsamling på egen mark är åtgärden för denna beroende på områdets förutsättningar.

I områden där ett fåtal fastigheter berörs och mark finns tillgänglig bedöms markarrende för den enskilda fastigheten vara en lämplig lösning, där fastighetsägaren ansvarar för anläggning och drift motsvarande om avfallshantering hade skett på den egna fastigheten.

I områden där flera fastigheter saknar förutsättningar och marktillgången är begränsad bedöms en samordnad lösning genom Kretslopp och vatten vara mer ändamålsenlig. Fastighetsägare som nyttjar anläggningen kan då debiteras enligt avfallstaxa. En sådan lösning möjliggör effektivare hantering och marknyttjande samt att det möjliggör en flexibel anslutning av ytterligare fastigheter vid behov. Denna lösning innebär ett omfattande ansvar för den samordnande förvaltningen och är resurskrävande både vid etablering och löpande drift. Det innebär också att fastighetsägaren har begränsad möjlighet att påverka kostnadsutvecklingen.

Vilket stöd som behövs från övriga förvaltningar i Göteborg för att kriterierna ska fungera i praktiken

Möjligheterna att ordna mark för avfallshantering inom ramen för gällande regelverk är begränsade, särskilt i tätbebyggda områden där tillgången till disponibel mark är liten. I de fall mark finns tillgänglig är användningen beroende av såväl gällande detaljplan som förvaltande aktör, vilket innebär att förutsättningarna måste prövas i varje enskilt fall.

Mark som är planlagd som allmän plats ska vara tillgänglig för allmänheten, vilket begränsar möjligheten att upplåta sådan mark för enskilda fastighetsägares avfallshantering. Detta medför att avfallslösningar på allmän plats i praktiken behöver vara öppna för allmänheten och kan inte begränsas till enskilda fastigheter. En konsekvens av en öppen avfallsinsamling är att den kan nyttjas av fler än bara de boende

som är i behov av den och därmed ökar kostnaderna för drift. Att göra en planändring innebär en omfattande process och kan vara aktuellt först vid större behov.

Mark som förvaltas av Stadsmiljöförvaltningen ska enligt gällande riktlinjer nyttjas på ett sätt som gynnar allmänheten och främjar biologisk mångfald. Detta medför att möjligheten att upplåta sådan mark för enskild avfallshantering är i dagsläget begränsad. För att möjliggöra undantag krävs förändring i gällande styrdokument som ger handläggare möjlighet att medge undantag för avfallshantering på den mark de förvaltar. Ett sådant styrdokument behöver även definiera i vilka fall det är möjligt att göra undantag. Detta möjliggörs av Stadsmiljönämnden.

I de fall det finns mark som hanteras av Exploateringsförvaltningen går det endast att få kortsiktiga avtal för markarrende. Deras mark är därför inte lämplig för enskilda fastighetsägare att bygga sin permanenta avfallshantering på. I de fall det finns längre, men fortfarande tidsbegränsad, marktillgång skulle det vara rimligt att ordna en fastighetsförpackningsinsamling där även om det finns risk att det inte räknas som en kontinuerlig insamling. Detta är ett rimligt alternativ i de fall det behövs mer tid för att hitta en mer långsiktig lösning. För att förenkla hanteringen av dessa kortsiktiga avtal hos Exploateringsförvaltningen kan denna typ av markarrenden samordnas via Kretslopp och vatten. Fortsatt prioriterad dialog mellan Kretslopp och vatten och Exploateringsförvaltningen är nödvändig.

Där arbetsmiljökrav begränsar möjligheterna att hämta avfall inom fastigheten kan tillfälliga uppställningsplatser vara en möjlig åtgärd. Sådana lösningar kräver dock tydliga ramar, då de riskerar att bli permanenta i praktiken och kan ge upphov till framkomlighetsproblem och klagomål. Det behövs fortsatt dialog om hantering av de fall då det inte fungerar ändamålsenligt.

Förvaltningen ser behov av att intensifiera samarbetet inom staden för att ta fram gemensamma arbetssätt som syftar till att en fastighetsägare inte ska hänvisas mellan förvaltningar utan tydliga svar. Ett sådant samarbete behöver även innefatta att respektive förvaltning själva identifierar vad inom respektive verksamhet som kan förändras för att stötta fastighetsägare att uppfylla sorteringskraven samt driver dessa frågor inom den egna förvaltningen. Förvaltningen bedömer att det underlättar hanteringen om kundärenden går via Kretslopp och vatten som gör en bedömning av fastighetens förutsättningar utifrån gemensamma bedömningsgrunder och sedan tar relevanta ärenden vidare till berörda förvaltningar.

Pröva möjligheten att överlåta befintliga återvinningsplatser till fastighetsägareföreningar för gemensam användning

När kravet på fastighetsnära insamling av förpackningar börjar gälla får inte de lättillgängliga insamlingsplatserna användas som den huvudsakliga förpackningsinsamlingen för en fastighet utan ska erbjuda insamling av skrymmande förpackningar av plast och papper. En lättillgänglig insamlingsplats kan därför enligt lagstiftningen inte ersätta någons fastighetsnära insamling.

Däremot kan en plats där det i dagsläget finns en återvinningsstation vara en lämplig mark att nyttja, det vill säga marken men inte funktionen återvinningsstation.

Återvinningsstationer finns placerade runt om i staden på olika typ av mark. Tillhör marken en fastighetsägare kan denne önska att nyttja platsen till sin egen avfallsinsamling

eller låta andra fastigheter nyttja marken. Finns återvinningsstationen på allmän platsmark är det svårt att ta över denna plats då både markarrende och bygglov inte medges på allmän platsmark om den inte är till för allmänheten som beskrivits ovan. Detta skulle kräva ändring i detaljplanen.

Att förvaltningen också med rimlig noggrannhet redovisar vilka kostnader som borde betalas av producentansvaret men som hamnar på Fastighetsägarna.

För en flerbostadshusägare som inte haft förpackningsinsamling tidigare innebär det nya kravet fem ytterligare fraktioner utöver de man redan har. Insamlingen kan ske i kärl, markbehållare eller container enligt de insamlingstjänster som erbjuds av kommunen. Det innebär till exempel minst fem kärl som ska stå tillgängligt och få plats på fastigheten. För det behövs en minsta yta på ca 5-10 kvm.

Den kommunala avfallsorganisationen kan inte ställa krav på inrättande av särskilda utrymmen för sortering på fastigheten, men för många fastighetsägare kan det ändå behövas ombyggnationer. Dessa ombyggnationer kan bli kostsamma. För den fastighetsägare som väljer insamling i kärl tillhandahålls kärnen kostnadsfritt av kommunen vilket innebär att det inte tillkommer några kostnader utöver eventuella ombyggnationer. Om en fastighetsägare väljer annat system än kärl, t ex markbehållare får den enskilda fastighetsägaren själv bekosta det på samma sätt som fastighetsägaren bekostar markbehållare för rest- och matavfall. Samma sak gäller finansiering av eventuella ombyggnationer som kan krävas för att få plats med alla kärl. De byggnationerna får fastighetsägaren stå för.

Under remisshanteringen av lagförslaget inkom synpunkter från bl a Fastighetsägarna att lagen kommer att medföra kostnader för fastighetsägarna. Det framgår av avfallsdirektivet att producenterna ska stå för insamlingskostnaderna och regeringen har varit tydlig när de har tagit fram den aktuella lagstiftningen att producenternas ansvar inte omfattar exempelvis invändiga ombyggnationer eller tillbyggnader.

Förutom kostnader för ombyggnationer så belastas fastighetsägarna, liksom övriga taxekollektivet, av den del som kommunen inte får kostnadstäckning för från producenterna. År 2026 beräknas det vara ca 55 mnkr (70 procent kostnadstäckning) och för 2027 35 mnkr (80 procent kostnadstäckning).

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att kriterier för undantag mot gällande lagstiftning som tillämpas i Stockholm inte bör genomföras i Göteborg. I stället bör staden ha en gemensam bedömningsgrund för att tillsammans med fastighetsägaren konstatera vilka fastigheter som inte själva har möjlighet att lösa förpackningsinsamling på egen mark och gemensamt hitta arbetssätt för att underlätta för berörda fastigheter. Bedömningen bör ske individuellt i varje enskilt fall, utifrån fastighetens faktiska förutsättningar och förutsättningar i området.

För att lösningar ska fungera i praktiken krävs en utökad samverkan mellan berörda förvaltningar. Detta innefattar bland annat tydligare riktlinjer och mandat för att medge undantag i särskilda fall, samordnade arbetssätt mellan förvaltningar och en tydlig ärendeprocess där fastighetsägare ges en samlad kontakt i Kretslopp och vatten och där Kretslopp och vatten har dialog med övriga förvaltningar i att bedöma vilka fall som är aktuella för vidare hantering.

Förvaltningens bedömning avseende överlämnande av mark där det finns återvinningsstationer till fastighetsägare är att det i vissa fall kan vara möjligt förutsatt att markens planmässiga förutsättningar medger detta.

Hilda Kraamer

Avdelningschef

Avfallsavdelningen

Emma Hansryd

Förvaltningsdirektör